

Bijeenkomst 1: visie en uitgangspunten (team)

Passende Perspectieven – rekenen			
Bijeenkomst 1 <i>Inhoud</i> Visie en uitgangspunten	<i>Doelstelling</i> - Teambrede oriëntatie op de visie, werkwijze, uitgangspunten en materialen van Passende perspectieven – rekenen - Rekenwerkgroep formeren	<i>Teambijeenkomst</i> - externe begeleider - interne projectcoördinator - leerkrachten - managementteam - schoolleider <i>Duur:</i> 120 min	<i>Wanneer</i> April –juni van het schooljaar <i>voorafgaand aan het schooljaar van implementatie</i>
Materialen			
<ul style="list-style-type: none"> • Wegwijzer, doelenlijsten, leerroutes op A3-formaat + toelichting, profielschetsen • Bijlagen: 1.1 tot en met 1.6 			

Voorafgaand aan de bijeenkomst

De school heeft de intentie uitgesproken om Passende perspectieven – rekenen in het komend schooljaar in te voeren en aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen op de school in het kader van passend onderwijs. Voorafgaand aan deze eerste bijeenkomst heeft de externe begeleider aan de hand van een checklist een intakegesprek gevoerd met de interne projectcoördinator en het management (bijlage 1.1, checklist intakegesprek) om de beginsituatie van de school in kaart te brengen. Belangrijke vragen hierbij zijn:

- Wat is de reden om Passende perspectieven – rekenen in te voeren?
- Wat is de visie van de school op rekenonderwijs?
- Is de school al gewend aan doelgericht (handelingsgericht, opbrengstgericht) werken?
- Is de school bereid om tijd en ruimte voor de invoering van Passende perspectieven – rekenen te reserveren?

Samenvatting bijeenkomst

Tussen april en juni, voorafgaand aan het schooljaar dat de invoering plaatsvindt, verzorgt de externe begeleider in samenwerking met de interne projectcoördinator een teambijeenkomst. Deze bijeenkomst start met een korte samenvatting van de uitkomsten van de intake en het in kaart brengen van de beginsituatie van de school aan de hand van het ingevulde intakeformulier: Het team maakt ook kennis met de producten van Passende perspectieven – rekenen en met de onderliggende visie en uitgangspunten.

Doelstelling

- teambreed oriënteren op de visie, werkwijze, uitgangspunten en producten van Passende perspectieven – rekenen;
- zicht krijgen op je eigen visie op en werkwijze in het rekenonderwijs;
- creëren van draagvlak voor de invoering van Passende perspectieven – rekenen;

- formeren van een werkgroep rekenen (bestaande uit interne projectcoördinator, leerkracht(en) en eventueel remedial teacher).

Vorbereiding

De externe begeleider is verantwoordelijk voor de inhoud van de bijeenkomsten. De interne projectcoördinator is voorzitter en procesbewaker van deze teambijeenkomst en draagt zorg voor de verslaglegging. Schoolleider en managementteam zijn aanwezig bij deze teambijeenkomst.

- De extern begeleider bereidt de bijeenkomst voor door informatie te verzamelen over visie, werkwijze en uitgangspunten van Passende perspectieven - rekenen
- De extern begeleider plant de teambijeenkomst en maakt een programma voor ongeveer 120 minuten.

Inhoud

Onderstaande tabel laat zien hoe de opzet van deze bijeenkomst eruit kan zien. Vervolgens wordt per onderdeel de inhoud van het betreffende onderdeel toegelicht.

Stap 1: Visie en uitgangspunten Passende perspectieven – rekenen	
1. Rekenstart (optioneel)	<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteitskaart 'Durf te kiezen in doelen voor zwakke rekenaars' (bijlage 1.2) • Duiden en Doen (bijlage 1.3)
2. Interactieve presentatie aan de hand van de PowerPoint	<ul style="list-style-type: none"> • 'Visie, werkwijze en uitgangspunten' (bijlage 1.4) • Aanvullen van de presentatie met informatie uit de intake (bijlage 1.1)
3. Oefening: Methode als bron of leerroutes als bron?!	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruiksmogelijkheden Passende Perspectieven – rekenen (bijlage 1.5)
4. Practicum: circuit met de vier producten van Passende Perspectieven - rekenen	<ul style="list-style-type: none"> • Bijlage 1.6
5. Afspraken en aandachtspunten	

Onderdeel 1: Rekenstart (optioneel)

Uit de pilots 'Passende perspectieven in de praktijk', 2012-2013' (Boswinkel & Langberg, 2013) is gebleken dat de professionalisering van de leerkrachten op het gebied van rekenen en rekendidactiek vaak verbeterd kan worden. Daarom is aan elke bijeenkomst een bijlage met een mogelijke rekenstart toegevoegd. Deze rekenstart is optioneel. U kunt er dus ook voor kiezen deze over te slaan. Ook kunt u zelf een andere rekenstart bedenken die beter aansluit bij de mogelijkheden en ontwikkelpunten van de rekenwerkgroep.

Onderdeel 2: Visie, werkwijze en uitgangspunten (bijlage 1.1 en 1.4)

Bij de presentatie kan de PowerPoint Passende perspectieven – rekenen uit bijlage 1.4 gebruikt worden. Toelichting op de dia's is te vinden op de notitiesvellen onder de dia's. Met name de toelichting op de doelgroepen en de bijbehorende leerroutes is van belang. Zorg ervoor dat duidelijk is dat de leerroutes bedoeld zijn voor de leerlingen van wie verwacht

wordt dat ze 1F niet gaan halen aan het einde van het basisonderwijs. De verwachting is gebaseerd op het ontwikkelingsperspectief en is dus beredeneerd op basis van gegevens. Waak ervoor dat men de werkwijze niet gaat omdraaien: het is dus *niet* zo dat alle leerlingen die bijvoorbeeld naar vmbo-b gaan leerroute 2 krijgen aangeboden, maar alleen die leerlingen voor wie de rekeninhoud van leerroute 2 aansluit bij hun ontwikkelingsperspectief voor rekenen.

Het intakegesprek tussen de externe begeleider, de interne projectcoördinator en het management heeft voor de zomervakantie plaatsgevonden. De informatie uit de intake kan gebruikt worden in aanvulling op de presentatie (bijlage 1.1 Intake)

Producten Passende perspectieven - rekenen

Producten Passende perspectieven - rekenen

	Wegwijzer rekenen
	Leerroutes rekenen
	Profielschetsen rekenen
	Doelenlijsten rekenen

www.passendeperspectieven.slo.nl

De wijze waarop de producten geïntroduceerd worden kan variëren. Een mooie vorm is bijvoorbeeld een practicum waarin de leerkrachten de producten in een circuit kunnen verkennen. Het circuit is uitgewerkt in bijlage 1.6.

Kanttekening (toelichting dia 12)

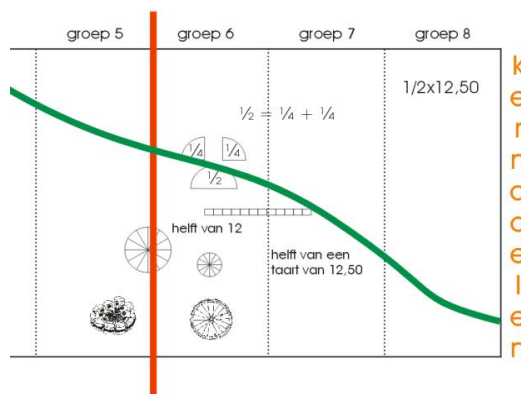
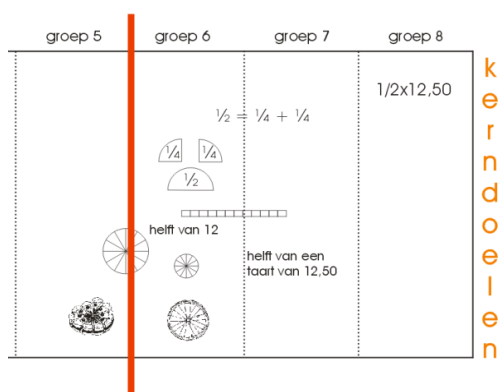
In 2012 is het boekje *Van kerndoel tot leerlijn* (Van der Stap) verschenen en vanaf dat moment door veel (met name sbo-scholen) in gebruik genomen.

Op het eerste gezicht lijkt het of in het boekje al min of meer is gedaan wat Passende Perspectieven ook doet. Er zijn immers ook keuzes in doelen gemaakt. Er is echter een wezenlijk verschil in uitgangspunten en doelstelling.

Van der Stap heeft *de achterstand als uitgangspunt* genomen. Ze gaat uit van een groep leerlingen zonder achterstand (de 1.0 lijn), een groep leerlingen met anderhalf jaar achterstand (de 0.75 lijn) en een groep met drie jaar achterstand (de 0.5 lijn). Met dat uitgangspunt is vervolgens de stof die moet worden aangeboden uitgesmeerd over acht leerjaren. Voor de 0.5

lijn betekent dit dat de stof tot en met groep 5 wordt aangeboden in acht jaar in plaats van in vijf jaar. Voor de 0.5 lijn betekent dit dat de stof uit de bovenbouw niet of nauwelijks aan bod komt. Voor de 0.75 lijn wordt de stof tot halverwege groep 7 aangeboden in acht jaar. Passende perspectieven – rekenen gaat daarentegen uit van het ijsbergmodel (Boswinkel en Moerlands, 2003) en van het handelingsmodel (Van Groenestijn, 2009/2010) en maakt al in een eerder stadium keuzes in doelen, afhankelijk van het ontwikkelingsperspectief van de leerling. Dit betekent dat er minder lang wordt geïnvesteerd in het bereiken van het formele niveau, zodat ook wordt toegekomen aan onderdelen uit de domeinen uit de bovenbouw. Met name voor de leerlingen uit leerroute 3 (vergelijkbaar met 0.5 lijn van Van der Stap) zijn bepaalde doelen uit de bovenbouw functioneel. Denk bijvoorbeeld aan bepaalde meetcontexten (inhoud, meettechniek), schatten, grafieken lezen. De volgende plaatjes illustreren het verschil:

De visie in Passende perspectieven is dus niet dat alle leerlingen alle leerstof beheersen, maar per domein bekijken wat nog wel haalbaar is bij een leerling en op welk handelingsniveau. Sommige opgaven zullen

wel lukken op formeel niveau, maar er zijn ook opgaven die de leerling uiteindelijk alleen op schematisch of concreet niveau blijft doen (plafondeffect; zie ook Noteboom, 2009).

'Gebruiksmogelijkheden ...': Methode als bron of leerroutes als bron?!

Deze bijeenkomst is de start van het teambreed invoeren van Passende perspectieven – rekenen. Het werken vanuit doelen is daarbij belangrijk en Passende perspectieven – rekenen is een mogelijke invulling. De vraag is hoe de school dat gaat aanpakken. Veel leerkrachten werken met de methode als leidraad en kijken daar ook niet ver vanaf. Het van dag tot dag volgen van de beschreven activiteiten in de methode bepaalt de les. Andere leerkrachten hebben wel de methode als belangrijkste houvast, maar hebben ook langetermijndoelen in hun hoofd en weer anderen hebben de doelen als startpunt om tot onderwijs te komen.

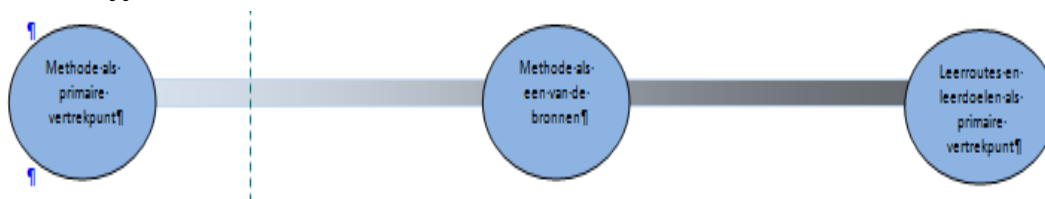
Van belang is vast te stellen wat het doel van de verandering van dit team is. Moet iedereen methodegestuurd of juist doelgericht werken, of is voor dit team een tussenvorm mogelijk? Om de beginsituatie in het team helder te krijgen kan de begeleider de oefening met het overzicht 'Gebruiksmogelijkheden ...' in bijlage 1.5 gebruiken.

Voor wie is de methode het primaire vertrekpunt en voor wie gelden de leerroutes/doelen als het primaire vertrekpunt voor verandering?

Door de oefening letterlijk te 'doen' en de tijd te nemen voor individuele positionering op het balkje van methodegestuurd tot doelgericht, wordt het gezamenlijke draagvlak zichtbaar.

Het is handig om foto's maken van deze oefening. In de tweede teambijeenkomst (mei/juni van het eerste implementatiejaar) kan de externe begeleider bij de evaluatie van het proces terugkomen op deze oefening en daarbij de foto's gebruiken. Ook een korte beschrijving van het proces tijdens deze oefening maakt een terugblik beter mogelijk.

Onderdeel 3: Oefening bij het overzicht 'Gebruiksmogelijkheden ...' (bijlage 1.5): Waar sta jij?!

Opdracht (individueel): Positioneer jezelf

Bekijk de werkcyclus 'Gebruiksmogelijkheden Passende perspectieven - rekenen'.

Positioneer jezelf op de balk bovenaan de poster.

Is de methode uitgangspunt en leidraad voor je onderwijs dan sta je links op de balk.

Start je bij het formuleren van doelen en zoek je vervolgens activiteiten bij doelen, dan sta je meer rechts op de balk.

Gebruik de ruimte in het lokaal en doe alsof de balk als een diagonaal op de vloer van het lokaal ligt. In de ene hoek(A) is ruimte voor het standpunt 'methode volgen'. De hoek er tegenover is voor het standpunt 'methode loslaten' (B).

Opdracht (allen): Hoekenwerk A/B

Loop rond in het lokaal en kies vervolgens voor hoek A of hoek B.

Wie al meteen in hoek A en hoek B zijn gaan staan, bespreken samen wat de voordelen van hun standpunt zijn. Zij proberen de collega's die nog rondlopen en aarzelen, over te halen om in 'hun hoek' te komen.

Als iedereen een keuze heeft gemaakt voor hoek A of hoek B, zet elke groep op een poster wat de voor- en nadelen van hun standpunt zijn. De poster met de gebruiksmogelijkheden (bijlage 1.5) wordt erbij gebruikt.

Opdracht per hoek

Hoek A (methode volgen): de collega's in hoek A kijken of ze het eens zijn met de werksituatie die het meest links op de poster staat (werksituatie 1). In welke mate past werksituatie 1 bij alle collega's in hoek A of neigen er toch collega's naar de tweede werksituatie?

Hoek B (methode loslaten): de collega's in hoek B kijken of ze het eens zijn met de werksituatie die het meest rechts op de poster staat (werksituatie 4). Past werksituatie 4 bij alle collega's in hoek B of neigen er toch collega's naar de derde werksituatie?

De begeleider geeft toelichting op de vier werksituaties en beantwoordt vragen over de aspecten die daarin genoemd worden. Als laatste stap worden de vier werksituaties zichtbaar gemaakt in het lokaal door er letterlijk te gaan staan.

Opdracht (allen): Diagonaal (vier werksituaties)

Ieder kiest opnieuw waar hij/zij wil staan: bij werksituatie 1, 2, 3 of 4. Hoe komt het dat je wilde verplaatsen? Welke argumenten zijn besproken? Waar staan we als school? Denken we meer vanuit de methode of meer vanuit doelen? Hoe kunnen we elkaar daarin aanvullen?

Onderdeel 4: Practicum 'Circuit met de vier producten van Passende perspectieven - rekenen' (bijlage 1.6)

Het practicum is gericht op een eerste verkenning van de producten uit het project Passende Perspectieven - rekenen. Een mogelijke werkvorm is een circuit.

Voorbeeld van een circuit.

Het team wordt verdeeld in groepen van minimaal drie personen. De producten van Passende Perspectieven worden elk op een tafel gelegd.

Tafel 1: profielschetsen;

Tafel 2: doelenlijsten;

Tafel 3: leerroutes (in kleur en op A3-formaat);

Tafel 4: wegwijzers.

Er zijn elf doelenlijsten rekenen ontwikkeld (www.passendeperspectieven.slo.nl). Voor een eerste verkenning van de systematiek in de doelenlijsten is aan te bevelen om per groep één doelenlijst te verkennen. Neem bijvoorbeeld doelenlijst 3 (vermenigvuldigen) en leg daar voldoende exemplaren van klaar.

Op elke tafel ligt één grote lege witte poster, die in vier vakken is verdeeld, en voldoende stiften. De poster wordt een muurkrant waarop elke groep zijn bevindingen noteert. Op de poster staat de opdracht voor die tafel (zie bijlage 1.6 voor de opdrachten).

De groepen gaan per tafel een kwartier aan de slag en schuiven dan door naar de volgende tafel. Bij iedere wisseling noteert elke groep op de poster van die tafel wat hen is opgevallen aan de materialen en/of welke vragen het materiaal oproept.

Als elke poster door alle groepen is ingevuld worden ze opgehangen en met elkaar besproken. Gezamenlijke vragen en aandachtspunten worden genoemd en vastgelegd. Dit is de input voor de werkbijeenkomsten in het komende schooljaar. In bijeenkomst 2 en bijeenkomst 6 komen de posters terug.

Onderdeel 5: Afspraken en aandachtspunten

Aandachtspunten voor de begeleider bij de afronding van deze eerste bijeenkomst zijn:

- Maak afspraken over de voorwaarden die in school gerealiseerd moeten zijn om te kunnen starten met de invoering van Passende perspectieven - rekenen. (Zie bijlage 1.4, interactieve presentatie, dia 19 en 20). Ook worden afspraken gemaakt met betrekking tot uitwerking en afstemming van Passende perspectieven - rekenen. Het management legt gemaakte afspraken vast in notulen of in een memo.
- De invoering heeft meer kans van slagen als de interne projectcoördinator in de school een rekenwerkgroep om zich heen vormt. Deze groep is een kartrekkersgroep. Deze leerkrachten gaan Passende perspectieven komend jaar in het rekenonderwijs van hun eigen stamgroep of niveaugroep toepassen. Er worden afspraken gemaakt over wie meedoen en hoe ervaringen worden geregistreerd en besproken. De werkgroep krijgt huiswerk mee voor de bijeenkomst in september (bijeenkomst 2, de eerste bijeenkomst met de werkgroep)
- Mogelijk blijkt in de voorfase dat eerst gewerkt moet worden aan professionalisering van het team voordat tot invoering van producten kan worden overgegaan. Als dat het geval is onderneemt het management hiertoe actie. Indien nodig wordt een extern deskundige ingezet om aan de professionalisering te werken. Er worden afspraken gemaakt om de rekendoelen, de rekendidactiek en de rekenleerlijnen in de bijeenkomsten te verwerken.

Bronnen

Boswinkel, N., Buijs, K., Noteboom, A., & Van Os, S. (2012). *Passende perspectieven rekenen. Wegwijzer*. Enschede: SLO.

Boswinkel, N. & Langberg, M. (2013). *Passende perspectieven in de praktijk. Rapportage taal- en rekenpilots 2012 – 2013*. Enschede: SLO.

Boswinkel, N. & Moerlands, F. (2003). *Topje van de ijsberg*. In: Groenewegen, K. (eds). *Nationale Rekendagen 2002*, 103-113. Utrecht: Flsme.

Noteboom, A. (2008/2009). Minder maar beter. *Volgens Bartjens*, 28(4), 4-9.

Groenestijn, M. van (2009/2010). Van informeel handelen naar formeel rekenen. *Volgens Bartjens*, 29(1), 23-26.

Stap, M. van der (2012). *Van kerndoel tot leerlijn*. Amsterdam: SWP Publishers.

Bijlage 1.0: Rekenstart

rekenen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Bijlage 1.0: Rekenstart: Kwaliteitskaart 'Durf te kiezen in doelen voor zwakke rekenaars'

De kwaliteitskaart beschrijft 19 tips voor het afstemmen van rekenaanbod op de leerbehoeften en mogelijkheden van zwakke rekenaars (bijlage 1.2). In de tips 14, 15, 16 en 17 is zichtbaar dat Passende Perspectieven na het *intensiveren* van het rekenaanbod voor zwakke leerlingen kiest voor het maken van keuzes in doelen (*dispenseren*). Ook in de brochure 'Duiden en Doen' (Struiksma, 2011-2012, bijlage 1.3) wordt de keuze gemaakt voor intensiveren van het onderwijsaanbod. Onderwijsaanbod wordt meer intensief, als er meer maatregelen genomen worden, ook wel *intensiveren door stapelen* genoemd. Naast extra tijd, krijgt een leerling bijvoorbeeld ook een speciaal hulpmiddel. Passende Perspectieven kiest voor leerlingen in leerroute 3 ook voor dispenseren, wat betekent dat in het onderwijsaanbod keuzes worden gemaakt. Vanaf de middenbouw gaat het rekenonderwijs door met onderwerpen en doelen waarin de leerling zich nog verder kan ontwikkelen (tip 15). In de rekenlestijd die door het dispenseren beschikbaar komt voor midden- en bovenbouw komen nu ook nieuwe rekenonderdelen en doelen aan de orde: bijvoorbeeld breuken, procenten en kommagetallen (tip 15). De intensiteit van de instructie in de rekenonderdelen en doelen mag nu variëren, afhankelijk van het uitstroomperspectief van de leerling. Zo is er *meer tijd voor minder doelen* (tip 14) en kun je in de resterende doelen meer diepgang realiseren (tip 17).

Bijlage 1.1: Intakeformulier

rekenen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Bijlage 1.1: Intakeformulier

Voorafgaand aan vakspecifieke bijeenkomst 1: Passende perspectieven: gezamenlijke visie en uitgangpunten

Toelichting

Wie vult dit formulier in?

Dit formulier zal ingevuld worden door de externe begeleider in samenspraak met de directie, het management en de interne projectcoördinator van de school. Het gesprek vindt plaats voordat de eerste vakspecifieke bijeenkomst over de implementatie van Passende perspectieven - rekenen start. De interne projectcoördinator vult de intake aan met gegevens over de beginsituatie van de school. De externe begeleider maakt een verslag van het intakegesprek.

Het doel van de intake

Het doel van de intake is om te constateren in welke mate Passende perspectieven aansluit bij de ontwikkelingen van de school in het kader van passend onderwijs.

De intakevragen worden gesteld om een beeld te krijgen van:

- de aanleiding van de school om met Passende perspectieven te gaan werken;
- de visie van de school op taal- of rekenonderwijs;
- de wijze waarop de school omgaat met leerlingen met een ontwikkelingsperspectief;
- de mate waarin de school methodegericht of doelgericht werkt;
- de beschikbaarheid van ondersteuning op taal- of rekengebied, bijvoorbeeld in de vorm van een taal- of rekenwerkgroep of taal/rekencoördinator.

Op basis van deze gegevens komt de externe begeleider met een advies over de implementatie van Passende perspectieven op de school.

Formulier voor de intake

Algemene gegevens	
Naam van de school: Adres van de school: Naam van de interne projectcoördinator: Telefoonnummer interne projectcoördinator Email van de interne projectcoördinator:	
Korte beschrijving van de school	
Type school: Totaal aantal leerlingen: Korte typering van de school:	
Leerlinggegevens	
Hoe ziet het uitstroomperspectief van de groep schoolverlaters er in percentages uit?	... % vmbo-t of hoger
	... % vmbo-k of b
	... % vmbo-k of b met lwo
	... % praktijkonderwijs
	... % vso-arbeidsmarktgericht
Voor hoeveel leerlingen heeft de school voor het komende schooljaar een ontwikkelingsperspectief (opp) opgesteld?	... leerlingen
Voor hoeveel van deze leerlingen (met opp) wil de school Passende perspectieven inzetten? En uit welke groepen komen deze leerlingen?	... leerlingen ..... leerlingen uit groep 5/6/7/8 ..... leerlingen uit groep 5/6/7/8

Vult dit in voor: (omcirkel het antwoord)	Taal	Rekenen
Visie op taal-/rekenonderwijs		
<p>Heeft de school een visie op reken-/taalonderwijs geformuleerd? Zo ja, beschrijf deze hieronder in het kort.</p>		
Leerlijn- en methodegebruik op de school		
<p>In welke mate werkt de school vanuit de ontwikkeling van de leerling?</p> <p>In welke mate werkt de school volgens de cyclus van handelingsgericht werken?</p> <p>In welke mate is de school bekend met het ERWD-protocol?</p> <p>In welke mate werkt de school methodegericht?</p> <p>Welke taal- of rekenmethode(n) gebruikt de school?</p> <p>Welke aanvullende taal- of rekenmaterialen en -middelen gebruikt de school?</p>		
<p>Advies over het vervolgtraject Passende perspectieven <i>(in te vullen door de externe begeleider)</i>:</p>		
<p>Ruimte voor vragen en/of opmerkingen:</p>		

Bijlage 1.2: Duiden en Doen voor SBO

rekenen

Download

<http://www.sbowerkverband.nl/bestanden/89/duiden-en-doen>

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Bijlage 1.3: Kwaliteitskaart Durf te kiezen in doelen voor zwakke rekenaars

rekenen

Download

http://www.schoolaanzet.nl/uploads/tx_sazcontent/Kwaliteitskaart_Durf_te_kiezen_in_doelen_voor_zwakke_rekenaars_01.pdf

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Bijlage 1.4: PowerPoint- presentatie

rekenen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Passende perspectieven

PowerPoint Rekenen Bijeenkomst 1: Visie en uitgangspunten

slo

Voor wie is Passende Perspectieven bedoeld?

Voor leerlingen die niveau 1F niet halen op 12 jarige leeftijd.

Doel van Passende Perspectieven voor Rekenen:
Leerlingen zo ver mogelijk op weg helpen met 1F als richtlijn

Leerlingen met een zml of zml-mg indicatie zijn uitgezonderd

Doelgroepen en leerroutes

Rekening houdend met:

- cognitieve capaciteiten en/of specifieke beperkingen
- doorstroom vervolgonderwijs (uitstroombestemming/ontwikkelingsperspectief)
- bandbreedte

Groep 1 **Leerroute 1 (vmbo-tl/gl en hoger)**

Groep 2 } **Leerroute 2 (vmbo bb/kb)**
} **Leerroute 3 (PrO en VSO arbeid)**

Leerlingen zitten in alle vormen van primair onderwijs, dus zowel regulier als, speciaal (basis) onderwijs.

slo

Leerroute 1:

Leerlingen met *voldoende cognitieve capaciteiten* met een specifieke beperking die in staat worden geacht met extra (didactische) inspanningen/aanpassingen/hulpmiddelen minimaal 1F te halen.

Leerroute 2:

Leerlingen met minder cognitieve capaciteiten die 1F nog niet halen, maar die in staat worden geacht met extra (didactische) inspanningen/aanpassingen/hulpmiddelen 1F alsnog te halen.

Leerroute 3:

Leerlingen met minder cognitieve capaciteiten die 1F nog niet halen, maar die in staat worden geacht met extra (didactische) inspanningen/aanpassingen/hulpmiddelen verder te komen dan nu het geval is.

Wat biedt Passende Perspectieven?

- 1) Profielschetsen
Welke problemen hebben **leerlingen**?
- 2) Doelenlijsten
Welke doelen wel/niet? (**leerstof**)?
- 3) Drie leerroutes (op A3 formaat + toelichting)
Welke kernmomenten in de **leerlijn** rekenen?
- 4) Wegwijzer
Welke visie hebben we? (**leerkracht**)

In een circuit met vier groepen verkennen we deze producten.

www.passendeperspectieven.slo.nl

Individuele instructie?!

slo

Of: Klassikale instructie?!

Vandaag hebben
we lekkere vis
voor iedereen.

Centrale vraag: Afstemmen op niveau?!

- ✓ Hoe voorkom je dat iedere leerling op individueel spoor aan het werk is en dat je als leerkracht voortdurend individuele instructie geeft?
- ✓ Moeten we dan klassikale instructie aan de hele groep geven?

Stellingen:

1. Voor passend rekenonderwijs is het nodig om de rekenwiskundemethode goed te volgen
2. Voor passend rekenonderwijs is het nodig om de rekenwiskundemethode los te laten

Oefening Hoekenwerk, zie bijlage 1.3

7

slo

Toelichting:

De begeleider kan ervoor kiezen om de discussie tijdens de presentatie met het hele team aan de hand van de stellingen te voeren. Als er een veilige sfeer in het team is, met veel respect voor elkaars mening, is ook mogelijk de oefening 'hoekenwerk' te doen met het hele team. Het hele team is dan letterlijk in beweging en positioneert zich in de ruimte op een denkbeeldige diagonaal. Zie daarvoor bijlage 1.4.

Individuele instructie?!

slo

Of: Klassikale instructie?!

Overzicht bijeenkomsten

Bijeenkomst 1	Visie en uitgangspunten (team)
Bijeenkomst 2	Beginsituatie bepalen en leerling plaatsen in leerroute
Bijeenkomst 3	Doelen selecteren en vastleggen
Bijeenkomst 4	Formuleren van onderwijsaanbod
Bijeenkomst 5	Uitvoeren en evalueren van onderwijsaanbod
Bijeenkomst 6	Evalueren op leerlingniveau
Bijeenkomst 7	Evalueren op schoolniveau

Uitgangspunt: cyclisch werken

In elk Groepsplan:

Basislijn → leerroute 1 of 2

Gevorderde subgroep → leerroute 1 (of meer)

Intensieve subgroep(en) → leerroute 2 of 3

Individuele leerling → leerroute 3 (+ RT)

11

slo

Toelichting

Voorwaarde voor het invoeren van Passende perspectieven is dat het team al vertrouwd is met handelingsgericht werken (HGW). Er zijn natuurlijk allerlei standpunten en meningen over hoe HGW het meest optimaal uitgewerkt kan worden en scholen verschillen daarin sterk. Basaal is dat er gewerkt wordt met een groepsplan rekenen in de stam- of niveaugroep. De school maakt onderscheid tussen groepsoverzicht (per half jaar) en groepsplannen (minstens vier keer per jaar voor een periode van 8-10 weken). Bij convergente differentiatie (klassikale rekeninstructie) is in het groepsplan rekenen onderscheid tussen basislijn, subgroepen en individuele leerlingen. De groepsplannen zijn nodig bij de nulmeting van Passende perspectieven en worden uitgebouwd in stap 2.

Visie: keuzes maken

Referentiekader rekenen: keuzes!

- Minder maar beter (Anneke Noteboom)
- Kijken naar de kwaliteit van rekenhandelingen: handelingsniveaus!

12

slo

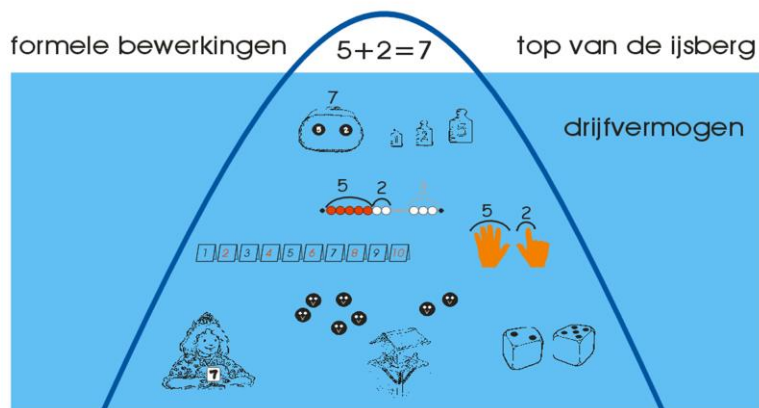
In 2012 is het boekje 'Van kerndoel tot leerlijn' (Van der Stap) verschenen en vanaf dat moment door veel (met name sbo-scholen) in gebruik genomen. Op het eerste gezicht lijkt het of in het boekje al min of meer is gedaan wat Passende Perspectieven ook doet. Er zijn immers ook keuzes in doelen gemaakt. Er is echter een wezenlijk verschil in uitgangspunten en doelstelling. Van der Stap heeft *de achterstand als uitgangspunt* genomen. Ze is uitgegaan van een groep leerlingen zonder achterstand (de 1.0 lijn), een groep leerlingen met 1 ½ jaar achterstand (de 0.75 lijn) en een groep met drie jaar achterstand (de 0.5 lijn). Met dat uitgangspunt is vervolgens de stof die moet worden aangeboden uitgesmeerd over acht leerjaren. Voor de 0.5 lijn betekent dit bijvoorbeeld dat de stof tot en met groep 5 wordt aangeboden in acht jaar in plaats van in vijf jaar. Voor de 0.5 lijn betekent dit dus, dat de stof uit de bovenbouw niet of nauwelijks aan bod komt. Voor de 0.75 lijn wordt de stof tot halverwege groep 7 aangeboden in acht jaar.

Passende Perspectieven gaat uit van het ijsbergmodel en van het handelingsmodel en maakt al in een eerder stadium keuzes in doelen, afhankelijk van het ontwikkelingsperspectief van de leerling. Er wordt minder lang geïnvesteerd in het bereiken van het formele niveau, om ook toe te komen aan onderdelen uit de domeinen uit de bovenbouw. Met name voor de leerlingen uit leerroute 3 (vergelijkbaar met 0.5 lijn van Van der Stap) zijn

bepaalde doelen uit de bovenbouw functioneel. Denk bijvoorbeeld aan bepaalde meetcontexten (inhoud, meettechniek), hoge digitale tijd, schatten, grafieken lezen. (zie ook dia 16)

De visie in Passende perspectieven is dus niet langer: alle leerstof realiseren tot en met bijvoorbeeld groep 6, maar per domein bekijken wat nog wel lukt bij een leerling en op welk handelingsniveau. Sommige opgaven zullen wel lukken op formeel niveau, maar er zijn ook opgaven die de leerling uiteindelijk alleen op schematisch of concreet niveau blijft doen (plafondeffect).

Handelingsniveaus & leerroutes

13

slo

Nina Boswinkel is projectleidster van Passende Perspectieven - rekenen en was ook projectleidster van Speciaal Rekenen. Het ijsbergmodel (3 handelingsniveaus: concreet-schematisch-abstract) is de basis voor de 3 leerroutes.

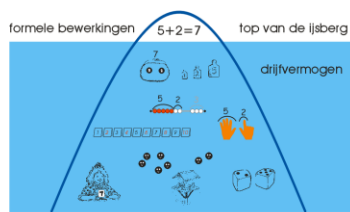
In het protocol ERWD:

Handelingsmodel

Mentaal handelen	Verwoorden communiceren	Symboliseren Formele berekeningen uitvoeren	Symbolen
		Gebruik maken van schematische en meer abstracte representaties	Wiskundige denkmodellen
		Gebruik maken van representaties van werkelijke objecten en situaties (foto's)	Realistische denkmodellen
		Informeel handelen in werkelijkheidssituaties (doen)	Doen

Keuzes in doelen voor rekenen

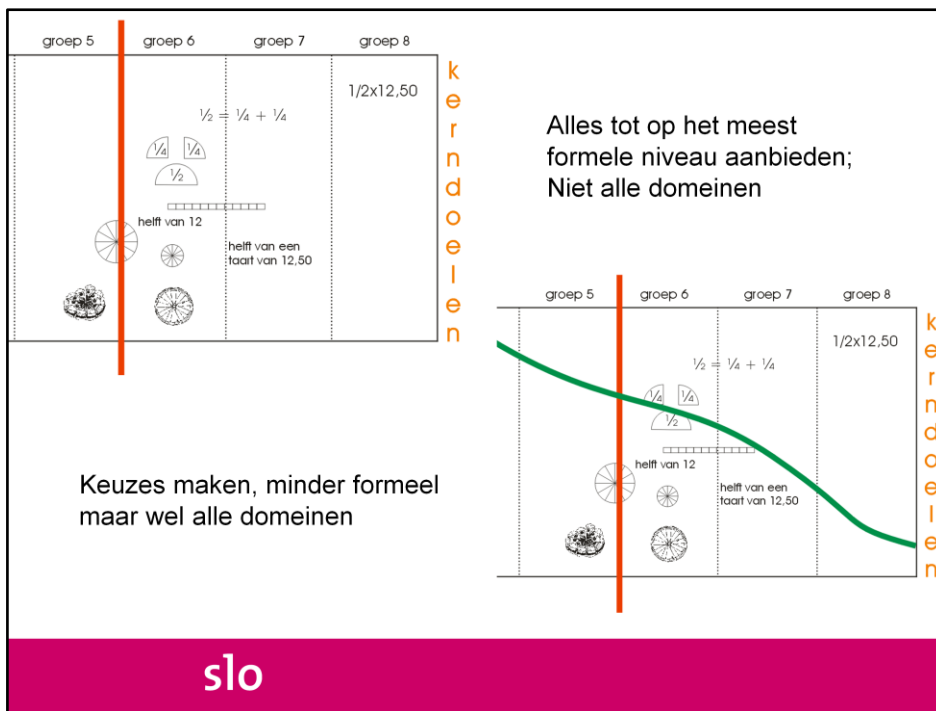
- Op basis van de ijsbergmetafoor
- Selecteren in plaats van de achterstand als uitgangspunt
- Leidend tot doelenlijsten

Doelenlijst 3: GETALLEN onderdeel VERMENIGVULDIGEN			
Specifieke doelen	Leertraject 1	Leertraject 2	Leertraject 3
<p>Doel: Vermenigvuldigtafbeeldingen herkennen en kunnen beschrijven in zowel rijen als groepen van twee</p> <p>Herkennen in een rechthoekstructuur</p>			
<p>Doel: Herkennen in een groepstructuur</p>			
<p>Doel: Ontwikkelen van de vermenigvuldigheid</p> <p>Kunnen van het x teken</p> <p>Vermenigvuldigingsafbeeldingen herkennen (naar een taakvorm) (4 groepen van 2 groepen van 2)</p> <p>Kunnen omgaan met vermenigvuldiging met behulp van een vermenigvuldigingstabel</p>			

slo

Passende Perspectieven – rekenen, wegwijzer, p. 20

De meest voorkomende huidige onderwijspraktijk is, dat de leerkracht aan de hand van een methode onderwijs geeft en daarbij al dan niet tegen problemen aanloopt.

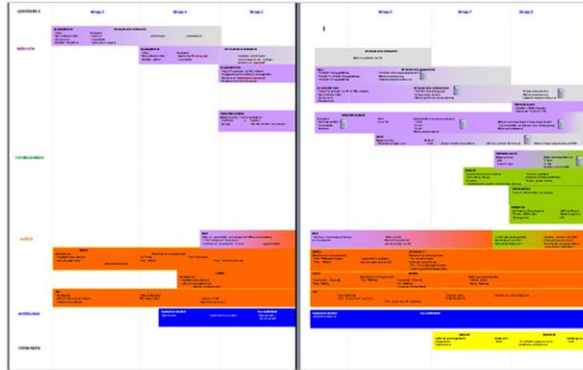
Een deel van deze leerlingen komt niet verder dan eind niveau groep 5 (bovenste plaatje). De consequentie hiervan is dat deze leerlingen onderdelen van de domeinen uit de bovenbouw van het basisonderwijs niet aangeboden krijgen en het aanbod sterk gericht is op het domein Getallen. Dit terwijl ook domeinen uit de bovenbouw onderdelen bevatten die voor de doelgroepen van Passende perspectieven functioneel zijn.

Passende Perspectieven streeft naar een andere balans in het aanbod. Het idee is dat de leerling eerder toekomt aan de onderdelen uit de bovenbouw door ruimte te creëren in het aanbod van de (onder- en) middenbouw (onderste plaatje). Keuzes die Passende Perspectieven maakt richten zich op het niveau van handelen en op perspectiefrijke strategieën voor de leerling. Het plaatje laat zien, dat de leerlingen weliswaar niet alle stof tot op formeel niveau beheersen, maar wel zo veel mogelijk domeinen aangeboden krijgen, zij het op basaler niveau. Het uiteindelijke doel hiervan is dat een brede basis wordt gelegd voor een goede aansluiting op het vervolgonderwijs waar deze

leerlingen naartoe gaan.

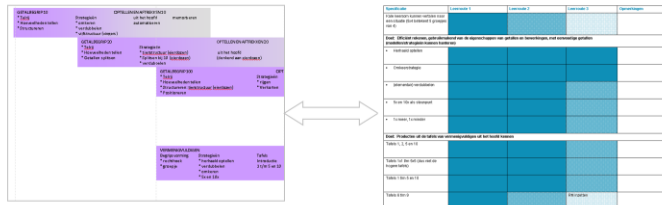
Overzichten van leerroutes

- Verband tussen domeinen en leerlijnen

slo

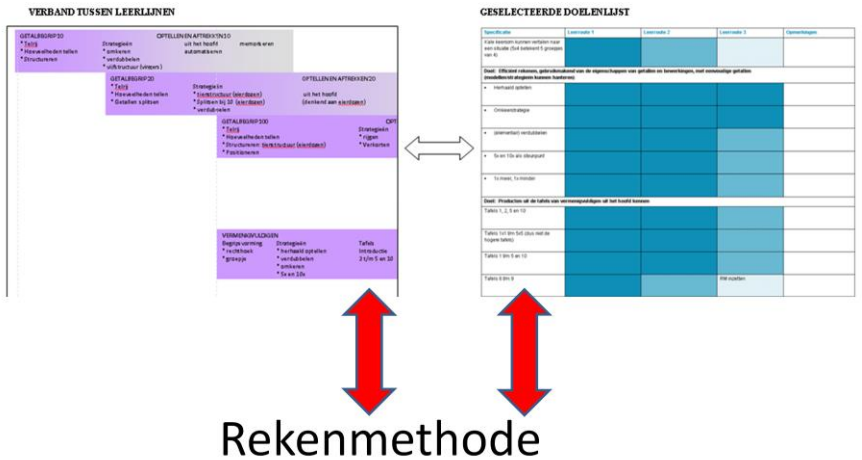
Relatie tussen leerroutes en doelenlijsten

In de leerroute vind je welk rekenonderdeel op welk moment aan bod komt.

De doelenlijsten vermelden: IN WELKE MATE en HOE dat rekenonderdeel in de instructie aan de orde komt

Relatie tussen leerroute, doelenlijst en methode

Implementatie van Passende perspectieven

Niet meteen teambreed, maar in het eerste jaar een werkgroep vormen.

Voorbeeld samenstelling van een werkgroep (SBO-school):

- Rekencoördinator (rc-er) of intern begeleider (ib-er) is aanspreekpunt
- Er doen vier groepen mee (bijv. groep 2, 4, 6 en 8)
- Remedial Teacher neemt deel
- Het MT is aanwezig, bijvoorbeeld in de persoon van een bouwcoördinator of schoolleider

In het eerste jaar begeleidt een externe deskundige de werkgroep.

In de begeleiding de rc-er of ib-er zo coachen dat hij/zij in het jaar erna de implementatie teambreed kan realiseren.

Voorwaarden voor implementatie

- Schoolleiding staat achter visie en uitgangspunten van Passende perspectieven.
- De school is bekend met de uitgangspunten van Handelingsgericht Werken (HGW). In iedere groep wordt gewerkt met groepsoverzichten en groepsplannen rekenen.
- De ib-er of rc-er wordt gefaciliteerd als intern projectcoördinator. Hij/zij is voorzitter van de werkgroep.
- Bij alle bijeenkomsten is een vertegenwoordiger van het MT aanwezig.
- Ervaringen in de werkgroep worden geregistreerd en zijn input voor rekenbeleid door het MT

Bijlage 1.5: Gebruiksmogelijkheden Passende Perspectieven - rekenen

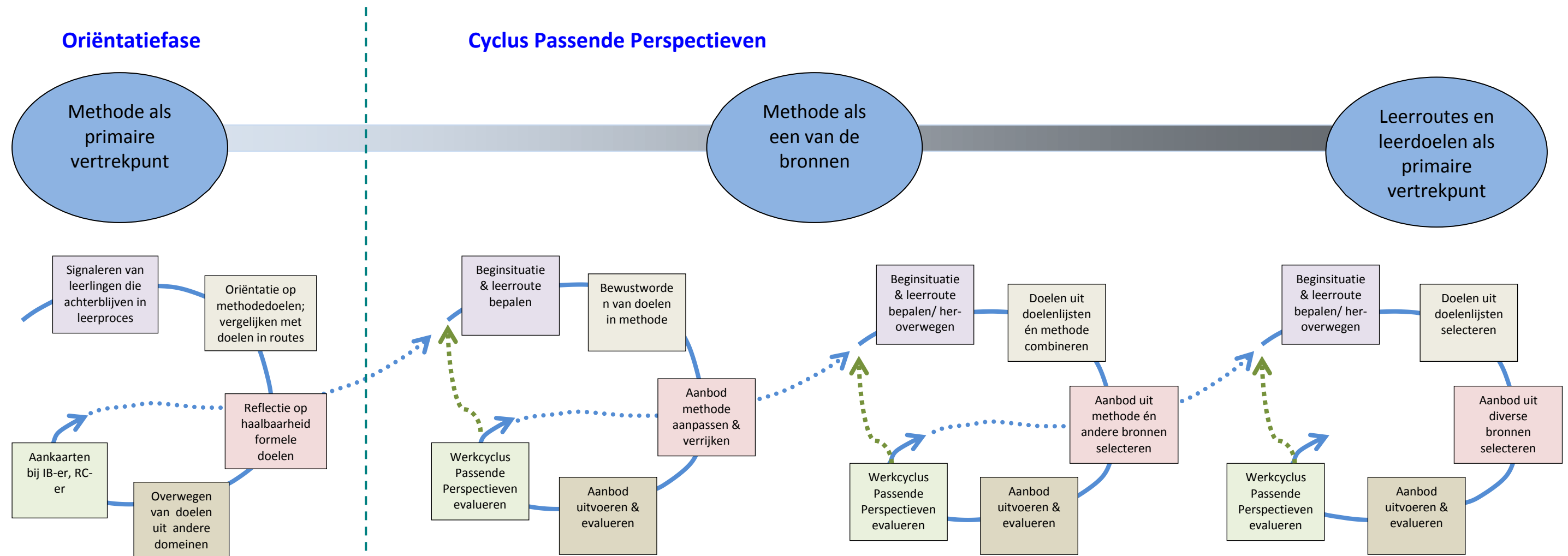
rekenen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Gebruiksmogelijkheden Passende Perspectieven - rekenen

Werk situatie binnen de school

- Leerkracht/school sterk georiënteerd op de methode (Vb: blok 3, les 2, opg 1 t/m 4)
- Alle leerlingen krijgen les uit de methode, nog geen leerlingen in een aparte leerroute
- Weinig ervaring met het 'boven de methode' staan; eerste oriëntatie op doelen in de leerroutes
- Geen interne of externe begeleiding
- Aankaarten situatie bij IB-er of rekencoördinator

Doel: bewustwording en bepalen of een leerling voldoende heeft aan de methode of in aanmerking komt voor een leerroute.

Werk situatie binnen de school

- Leerkracht/school sterk georiënteerd op de methode (Vb: blok 3, les 2, opg 1 t/m 4 en daarmee bereik ik dat doel);
- De meeste leerlingen krijgen les uit de methode, één of enkele leerlingen in aparte leerroute
- Weinig ervaring met het 'boven de methode' staan;
- Redelijke mate van interne of externe begeleiding (rekencoördinator, werkgroepje binnen de school, ...);
- Evaluatie met IB-er of rekencoördinator

Werk situatie binnen de school

- Leerkracht/school gebruikt methode als één van de bronnen (Vb: ik wil dat doel bereiken en daarvoor gebruik ik oa blok 3, les 2, opg 1 t/m 4);
- De meeste leerlingen krijgen les uit de methode, kleine groep in aparte leerroute
- Veel ervaring met het 'boven de methode' staan;
- Intensieve interne of externe begeleiding (rekencoördinator, werkgroepje binnen de school, ...);
- Evaluatie op schoolniveau met rekenwerkgroepje, evaluatie op individueel niveau met IB-er/RC-er

Werk situatie binnen de school

- Leerkracht/school gebruikt methode als één van de bronnen (Vb: ik wil dat doel bereiken en daarvoor bedenk ik zelf een les of gebruik de methode);
- In de klas volgen alle leerlingen een van de leerroutes, de methode is een vierde route;
- Veel ervaring met het 'boven de methode' staan;
- Redelijke mate van interne of externe begeleiding (rekencoördinator, werkgroepje binnen de school, ...);
- Evaluatie op schoolniveau met rekenwerkgroepje, evaluatie op individueel niveau met IB-er/RC-er

Bijlage 1.6: Practicum circuit met vier producten

rekenen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

**Bijlage 1.6 Practicum: circuit met de vier producten van Passende perspectieven rekenen
(www.passendeperspectieven.slo.nl/rekenen)**

Opdracht 1: Profielschetsen

Er zijn vijf profielen beschreven van leerlingen met een specifieke beperking.

Kies (samen) één profielschets. Geef voor leerlingen met die specifieke beperking aan:

- Wat is karakteristiek voor hun beperking?
- Waar lopen ze in het rekenen tegenaan?
- Hoe kun je deze leerlingen helpen?

Opdracht 2: Doelenlijst 3 (Vermenigvuldigen)

Bekijk met elkaar de opbouw van de doelenlijsten (zie hoofdstuk 3).

In de doelenlijsten wordt onderscheid gemaakt in:

- Overkoepelend doel
- Concretisering van het doel
- Strategie en handelingsniveau

Kijk samen naar een overkoepelend doel uit de doelenlijst Vermenigvuldigen.

- Hoe wordt dat doel in leerroute 1, 2 en 3 concreet gemaakt?
- Welke verschillen zie je in strategie/handelingsniveau?

Opdracht 3: Leerroutes

Kies met elkaar een jaargroep en een domein.

Bijvoorbeeld: jaargroep 6, domein Getallen

- Welke rekenonderdelen komen in die jaargroep aan de orde?
- Wat valt op als je de leerroutes 1,2 en 3 vergelijkt?
- Welke keuzes zijn gemaakt?

(vb: Wat is het aanbod in route 1, 2 en 3 voor groep 6?)

Opdracht 4: Wegwijzer

Voor wie is Passende Perspectieven Rekenen bedoeld? (hoofdstuk 2)

Welke richting kiest Passende Perspectieven om leerlingen verder te helpen? (hoofdstuk 5)

Wat wil Passende Perspectieven met:

- Extra tijd/aandacht?
- Hulpmiddelen?
- Keuzes in doelen?